

УДК 341.24:346.5

DOI <https://doi.org/10.32782/ln.2025.26.35>

Селменський М.С.

*аспірант кафедри міжнародного права та
галузевих правових дисциплін
Київський університет права НАН України***ПРАВОВІ ЗАСАДИ ІНСТИТУЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА
В УКРАЇНСЬКО-СЛОВАЦЬКОМУ СПІВРОБІТНИЦТВІ**

Вступ. У сучасних умовах європейської інтеграції України особливого значення набуває формування ефективної системи інституційної підтримки підприємництва. Така система повинна базуватися на правових засадах, що забезпечують сталу та взаємовигідну співпрацю з країнами-членами ЄС, зокрема зі Словачкою Республікою як стратегічним партнером у регіоні Центральної Європи. Інституційне співробітництво у сфері підтримки бізнесу відіграє ключову роль у реалізації транскордонних ініціатив, інтеграції до єдиного економічного простору, зміцненні інвестиційного потенціалу та підвищенні конкурентоспроможності малого і середнього підприємництва (МСП) [2; 4; 12].

Актуальність теми зумовлена потребою у нормативному вдосконаленні правового механізму, який регулює інституційну взаємодію в українсько-словацькому контексті. У зв'язку з імплементацією Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, зокрема її положень щодо економічного партнерства та регіонального розвитку, виникає необхідність у гармонізації українського законодавства з правовими нормами ЄС [7, с. 115–117]. Водночас досвід Словачкої Республіки в контексті інтеграції до ЄС та участі в програмах Інтеррег (Interreg) слугує взірцем для розбудови ефективних моделей підтримки підприємництва [3; 5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання транскордонного співробітництва та правового забезпечення інституційної підтримки бізнесу досліджувалися у працях таких авторів, як А. Дулеба [4], Г. Секеї [2], М. Цірнер [8], Ю. Євчак та ін. [12], а також у колективних дослідженнях, підготовлених у рамках проектів за підтримки Ради Європи та Європейської Комісії [1; 5]. Значну увагу приділено міжурядовим угодам [13; 14], нормативно-правовим актам України [10], а також аналізу програм технічної допомоги та інституційної взаємодії на прикордонних територіях [6; 11].

Однак, попри наявність значного масиву наукових та аналітичних джерел, системне дослідження правових засад саме інституційної підтримки підприємництва в межах українсько-словацького партнерства залишається недостатньо розробленим, що зумовлює необхідність подальшого вивчення.

Метою статті є дослідження правових основ інституційної підтримки підприємницької діяльності у контексті українсько-словацького співробітництва та формулювання пропозицій щодо вдосконалення механізмів правового регулювання у цій сфері.

Основні завдання статті полягають у:

– характеристиці ключових нормативно-правових актів, що регулюють інституційну взаємодію;

- аналізі діяльності основних суб'єктів підтримки підприємництва;
- виявленні практичних аспектів імплементації програм транскордонного співробітництва;
- формулюванні рекомендацій щодо вдосконалення правового середовища для розвитку бізнесу в прикордонних регіонах України.

Об'єктом дослідження є система правових та інституційних засад підтримки підприємництва в українсько-словацькому співробітництві.

Предметом дослідження виступають нормативно-правові акти, міжнародні угоди, інституційні механізми та практики, які забезпечують правову підтримку підприємницької діяльності на прикордонних територіях обох держав.

Методи дослідження. У статті використано комплекс загальнонаукових і спеціально-правових методів. Зокрема, системний метод застосовано для вивчення структури правового забезпечення транскордонного співробітництва; порівняльно-правовий – для аналізу досвіду Словаччини у сфері інституційної підтримки бізнесу [2; 4; 7]; формально-юридичний – для аналізу змісту міжнародних угод і законодавства [9; 10; 13; 14]; метод документального аналізу – при вивченні звітів та програмних документів ЄС [1; 3; 5].

Виклад основного матеріалу. Правові засади інституційної підтримки підприємництва в межах українсько-словацького співробітництва формуються на основі багаторівневої взаємодії норм національного законодавства України, міжнародно-правових зобов'язань, правових актів Європейського Союзу, а також практик транскордонного партнерства. Така взаємодія зумовлює необхідність формування цілісної нормативно-правової основи, здатної забезпечити стабільність та ефективність правового механізму підтримки підприємницької діяльності в прикордонному просторі.

Основними орієнтирами у цьому процесі є: (1) гармонізація національного законодавства України з правом Європейського Союзу (*acquis communautaire*), зокрема в частині регулювання інвестиційної діяльності, державної допомоги, адміністративних процедур і публічно-приватного партнерства; (2) забезпечення правової визначеності, прозорості та стабільності інституційних механізмів підтримки бізнесу; (3) залучення інструментів міжнародної технічної допомоги, фінансованих у межах програм ЄС, зокрема Interreg, та інших форм регіональної політики згуртованості; (4) розвиток інституційних моделей співпраці між органами влади, місцевими громадами та підприємницьким середовищем у прикордонних регіонах України та Словаччини [2; 3; 5; 7; 12].

1. Міжнародно-правові основи співпраці

Міжнародно-правовий вимір українсько-словацького економічного партнерства базується на системі двосторонніх угод, які закріплюють принципи, цілі та механізми реалізації міждержавного співробітництва у сферах підприємництва, інвестицій, науки і техніки. Основою для цього слугує *Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Словацької Республіки про економічне, промислове та науково-технічне співробітництво* від 22 лютого 2007 року, ратифікована Законом України № 686-V [13]. Документ містить правові положення, що визначають загальні напрями економічної взаємодії, сприяння обміну технологіями, участі у спільних проектах, доступу підприємств до інформаційних, логістичних та інвестиційних ресурсів.

Важливим інструментом захисту інтересів приватного сектору в українсько-словацькому транскордонному просторі є *Угода між Україною та Словацькою Республікою про сприяння та взаємний захист інвестицій* від 26 лютого 2007 року [14]. Цей міжнародно-правовий акт передбачає забезпечення режиму найбільшого сприяння, національного режиму для інвесторів іншої сторони, а також

встановлює механізми вирішення інвестиційних спорів, у тому числі через арбітраж. Таким чином, зазначена угода сприяє формуванню стабільного та передбачуваного правового середовища, що є ключовим чинником для розвитку підприємництва та залучення іноземного капіталу, зокрема в прикордонних регіонах.

У контексті забезпечення інституційної підтримки інноваційного підприємництва актуальним є *Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством економічного розвитку і торгівлі України та Відомством з промислової власності Словацької Республіки* від 26 вересня 2018 року [9]. Цей документ спрямований на поглиблення співпраці у сфері охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності, гармонізацію процедур реєстрації патентів, торговельних марок, а також підвищення обізнаності підприємців щодо правових механізмів захисту технологічних рішень. У меморандумі також передбачено проведення спільних освітніх заходів та експертних консультацій, що має безпосередній вплив на розвиток наукоємного підприємництва.

Новий етап у нормативному закріпленні механізмів транскордонної співпраці між Україною та країнами ЄС, зокрема Словацькою, започаткував *Закон України «Про міжнародне територіальне співробітництво»* № 3668-IX від 24 квітня 2024 року [10]. Цей закон комплексно регулює правові засади участі України у спільних програмах територіального співробітництва з державами-членами Європейського Союзу, включаючи визначення уповноважених органів, порядок підготовки і реалізації спільних проєктів, а також надання державної підтримки суб'єктам такого співробітництва. Закон передбачає створення спеціальних інституційних платформ для реалізації проєктів у сферах бізнесу, інфраструктури, цифровізації, соціального підприємництва та охорони довкілля.

Запровадження цього нормативного акту є відповіддю на потребу в уніфікації україн-

ського правового поля з європейськими підходами до розвитку прикордонних регіонів, зокрема у контексті імплементації програм *Interreg NEXT* та *Інструменту сусідства, розвитку та міжнародного співробітництва (NDICI)* [5]. Він також сприяє інституціалізації механізмів правового супроводу транскордонної підприємницької діяльності, що є особливо актуальним з огляду на зростаючу роль регіонів у міжнародному економічному партнерстві.

У сукупності, зазначені міжнародно-правові акти формують структурований і багатофункціональний правовий каркас, який не лише забезпечує правову визначеність підприємницької діяльності у прикордонному просторі, але й створює умови для її інституційної підтримки відповідно до європейських стандартів.

2. Європейські регіональні програми як інструменти правової підтримки

Європейські програми територіального співробітництва, насамперед *Interreg NEXT 2021–2027* [5], а також *Програма транскордонного співробітництва між Угорщиною, Словацькою, Румунією та Україною (HUSKROUA)* [3], становлять вагомий інструмент правової та інституційної підтримки підприємництва у прикордонних регіонах. Ці програми функціонують у рамках правових актів Європейського Союзу, зокрема Регламенту ЄС № 2021/1059 [5], який визначає нормативно-правову основу для європейської політики згуртованості та співробітництва між регіонами країн-членів і держав-партнерів ЄС.

Програма *Interreg NEXT* передбачає створення сприятливого правового середовища для реалізації спільних ініціатив у сферах економічного розвитку, інфраструктурного будівництва, цифровізації, інноваційного підприємництва та охорони довкілля. Особливої уваги набуває компонент транскордонної підприємницької активності, спрямований на підтримку малих і середніх підприємств (МСП), які діють у прикордонному просторі,

з урахуванням потреб у правовій, організаційній та консультативній допомозі [5, с. 3–5].

У проєкті *Програми транскордонного співробітництва HUSKROUA 2021–2027*, опублікованому 22 жовтня 2021 року, зазначено, що однією з ключових цілей є «розвиток правових та адміністративних інструментів для спільного економічного простору між прикордонними регіонами України, Словаччини, Угорщини та Румунії» [3]. У документі наголошується на необхідності усунення нормативних бар'єрів, гармонізації процедур публічних закупівель, спрощення доступу до джерел фінансування для підприємств, а також створення спільних цифрових платформ для надання правової та адміністративної допомоги суб'єктам господарювання [3].

Як зазначено у *Спільному документі Європейської Комісії та Європейської служби зовнішніх дій щодо стратегічного програмування Interreg NEXT 2021–2027* (Joint Paper on Interreg NEXT Strategic Programming), нове покоління програм Interreg спрямоване на зміцнення інституційного потенціалу місцевих органів влади, агенцій розвитку, торгово-промислових палат і громадських організацій. Це забезпечується через підтримку так званих «м'яких» форм співробітництва, до яких належать правове консультування, адміністративне наставництво, освітні заходи та розробка стандартів інституційної взаємодії на місцевому рівні [5, с. 4–6].

Крім того, документ наголошує, що Interreg NEXT – це не лише фінансовий, а передусім правовий механізм, який визначає принципи партнерства, добросусідства, багаторівневого врядування (multilevel governance) та правової взаємодії у транскордонному просторі [5, с. 9–11]. У межах HUSKROUA-Interreg також акцентовано увагу на впровадженні спільних заходів щодо формування нормативної бази для розвитку соціального підприємства, залучення інвестицій у правовому полі ЄС, а також підтримки цифрових сервісів для підприємців [3].

Таким чином, європейські програми транскордонного співробітництва виступають не лише інструментом фінансування, а й повноцінною правовою платформою для формування комплексної моделі інституційної підтримки підприємництва. Вони закріплюють процедурні рамки, визначають механізми співпраці між суб'єктами публічного і приватного секторів, а також сприяють гармонізації правового середовища між Україною та державами-членами ЄС.

3. Роль інституцій у підтримці підприємництва

Інституції, які функціонують на регіональному та локальному рівнях, відіграють ключову роль у забезпеченні правової, організаційної та інформаційної підтримки підприємництва, особливо в умовах транскордонного співробітництва. Йдеться передусім про торгово-промислові палати, агенції регіонального розвитку, центри підтримки малого і середнього бізнесу, інноваційні кластери, хаби та міжмуніципальні асоціації. Саме ці структури є інституційними провайдерами послуг для підприємців, зокрема щодо консультування, правового супроводу, доступу до фінансів, технічної допомоги та міжнародного партнерства [2; 12].

Згідно з узагальненими висновками аналітичного дослідження Cross-Border Cooperation between Slovakia and Ukraine (2019), реалізація транскордонних ініціатив у прикордонному регіоні можлива завдяки активному залученню субрегіональних акторів, зокрема місцевих органів влади, агентств розвитку та НУО, які діють як посередники між державною політикою та потребами локального бізнесу [2, с. 109–112]. У цьому контексті важливим інструментом виступає укладення міжінституційних угод та публічно-правових договорів, які формалізують спільні проєкти, розподіл повноважень, фінансові зобов'язання та правовий статус суб'єктів транскордонної співпраці [12, с. 95–98].

Значний досвід у цій сфері накопичено в Словачкій Республіці, зокрема в межах

моделі багаторівневого врядування (multilevel governance), яка передбачає горизонтальну та вертикальну координацію між органами центральної влади, регіональними структурами, муніципалітетами та громадянським суспільством. Як зазначає А. Дулеба, ефективність словацьких інституцій зумовлена не лише їхньою організаційною структурою, а й чітким нормативним підґрунтям, що визначає їхні функції, компетенції, механізми підзвітності та участі у спільних міжнародних проєктах [4, с. 73–76].

Підвищення інституційної спроможності українських партнерів є необхідною передумовою для ефективного адміністрування спільних транскордонних програм. Досвід Словаччини може бути адаптований в українському правовому полі через створення спеціальних агентств з міжнародного співробітництва при органах місцевого самоврядування, що матимуть правовий мандат на реалізацію міжнародних проєктів, включаючи інфраструктурні, освітні та підприємницькі ініціативи [2, с. 115–118; 4, с. 78].

Варто підкреслити, що на українському боці кордону вже існують численні приклади успішної інституціоналізації транскордонної взаємодії, зокрема у формі створення спеціалізованих робочих органів, координаційних платформ та центрів надання адміністративних послуг, що діють на основі публічно-правових договорів і узгоджених процедур з партнерами зі Словаччини та інших країн ЄС [12, с. 99–105]. Значну роль у цьому процесі відіграють регіональні та місцеві програми розвитку транскордонного співробітництва, які були затверджені в ряді областей України в межах локальних нормативно-правових актів.

Зокрема, у Рівненській області впроваджувалася Обласна програма розвитку транскордонного співробітництва на 2016–2020 роки, затверджена розпорядженням Рівненської ОДА [12, с. 99–105]; у Волинській області – Регіональна програма міжнародного і транскордонного співробітництва

на 2018–2020 роки, затверджена рішенням обласної ради [12, с. 99–105]; у Закарпатській області діяла Програма розвитку транскордонного співробітництва на 2016–2020 роки [12, с. 99–105]; аналогічні програми реалізовувалися у Львівській, Івано-Франківській та Одеській областях. Усі вони передбачали участь місцевих органів влади, об'єднаних територіальних громад, комунальних підприємств і громадських об'єднань у спільних проєктах з європейськими партнерами – на основі меморандумів, угод, протоколів про наміри, а також у рамках програм ЄС (зокрема Interreg) [12, с. 100–101].

Разом з тим, автори наголошують, що більшість згаданих програм мали строк дії до 2020 року, що зумовлює потребу в розробці оновлених стратегічних документів, здатних враховувати поточні потреби розвитку територій, нові європейські фінансові інструменти та сучасні виклики безпеки й регіональної інтеграції [12, с. 99–105].

Поряд з практичними кейсами, автори акцентують на наявних проблемах реалізації транскордонних ініціатив. Зокрема, відсутність достатньо деталізованого механізму застосування міжнародно-правових норм в українському законодавстві, складність державної реєстрації форм транскордонної співпраці та нестача правового супроводу для суб'єктів місцевого самоврядування – все це створює перепони для повноцінного функціонування партнерств [12, с. 99–105].

Окрему увагу в науково-практичній літературі приділено правовим можливостям створення об'єднань єврорегіонального співробітництва (ОЄС) відповідно до Протоколу № 3 до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними громадами та властями, ратифікованого Україною у 2012 році. Об'єднання єврорегіонального співробітництва (ОЄС, або *EGTC – European Grouping of Territorial Cooperation*) можуть слугувати інституційною формою поглиблення міжрегіонального партнерства шляхом створення юридично оформлених

транскордонних структур із власною правосуб'єктністю, бюджетом та адміністративною спроможністю.

Проте, станом на 2025 рік, на території України не зареєстровано жодного повноцінного об'єднання єврорегіонального співробітництва, попри формально створені законодавчі передумови для їх функціонування. Основними причинами залишаються відсутність імплементованих підзаконних актів, неузгодженість норм адміністративного, податкового та господарського законодавства, а також організаційні бар'єри, пов'язані з нерівномірною інституційною спроможністю на місцевому рівні [12, с. 104–105].

Це підтверджується і в аналітичному дослідженні, підготовленому на запит Комітету з питань регіонального розвитку Європейського парламенту (REGI Committee), де зазначено, що жодна українська територіальна громада наразі не реалізувала повноцінну участь у функціонуючому EGTC, навіть попри наявність формальних партнерств, зокрема в рамках Угорсько-українського євро-регіону «Карпати», що фактично базується на угорському праві та має штаб-квартиру в м. Ніредьгаза, Угорщина [1].

У зв'язку з цим, вітчизняним органам публічної влади рекомендовано активізувати нормотворчі ініціативи, спрямовані на (1) розробку механізмів державної реєстрації ОЕС в Україні; (2) унормування процедур участі українських громад у транскордонних об'єднаннях; (3) забезпечення методичної підтримки з боку центральних органів виконавчої влади для місцевих органів самоврядування, зацікавлених у створенні або приєднанні до EGTC [1; 12].

4. Проблематика асиметрії інституційного середовища

У сучасній академічній дискусії все більшої уваги набуває концепт інституційної асиметрії, який пояснює причини нелегітимної економічної поведінки підприємців, особливо в транзитивних економіках. У праці N. Ostapenko та C.C. Williams (2016) на основі

емпіричного дослідження, проведеного у Словаччині та Україні, доведено, що рівень сприйняття підприємцями тіньової економіки та ухилення від оподаткування значною мірою зумовлений невідповідністю між формальними та неформальними інституціями, тобто між офіційними нормами держави (державною мораллю) та індивідуальними ціннісними орієнтирами підприємців (підприємницькою мораллю) [6].

Згідно з даними опитування 238 підприємців у Словаччині та Україні, середній показник сприйняття допустимості роботи в тіньовій економіці в Україні становив 6,94, тоді як у Словаччині – 4,52 (за 10-бальною шкалою). Аналогічно, ухилення від оподаткування в Україні вважалося прийнятним із середнім балом 5,20, у той час як у Словаччині цей показник був значно нижчим – 2,54. Це свідчить про значно вищу соціальну прийнятність нелегітимної економічної поведінки в українському підприємницькому середовищі [6, с. 8–10].

В основі такого феномену – не лише низький рівень довіри до державних інституцій, а й слабкість формального інституційного середовища, включаючи непрозорість податкової системи, корупцію, нестабільність фіскальної політики. Автори вказують, що формальні інститути в Україні часто не відповідають культурним нормам та очікуванням підприємців, що створює підґрунтя для легітимізації неформальної економічної діяльності (institutional misalignment) [6].

У дослідженні було використано низку показників для оцінки інституційної довіри: рівень згоди з твердженнями на кшталт «уряд ефективно підтримує підприємство» або «я довіряю незнайомцям». В Україні ці індикатори демонстрували слабку довіру до держави та слабку легітимність формальних норм, на відміну від Словаччини, де ці показники були значно вищими [6].

Більше того, дослідження підтвердило, що саме ступінь прийнятності порушення закону

у разі його «недосконалості» є ключовим предиктором того, наскільки підприємці вважають допустимим ухилення від оподаткування чи діяльність в тіні. Таким чином, основною загрозою є не лише низька ефективність державного регулювання, а розрив між правовими нормами і суспільними переконаннями, що унеможлиблює стабільне правозастосування [6].

Ця інституційна асиметрія має прямий вплив на ефективність програм підтримки бізнесу та ускладнює реалізацію транскордонних ініціатив. Адже за умов недовіри до податкових, митних та адміністративних органів, українські підприємці значно менш охоче залучаються до формальних механізмів правової співпраці, тоді як словацька сторона діє в межах зрілої правової системи.

Висновки Ostapenko та Williams підтримують необхідність глибокої адаптації українського законодавства та інституційної архітектури до стандартів ЄС, зокрема у сферах:

- захисту інвестора;
- податкової культури;
- прозорості регуляторних процедур;
- адміністрування фінансових інструментів підтримки бізнесу.

Крім того, автори підкреслюють, що культурні чинники – як-от відчуття відповідальності, повага до закону, гордість за країну – значною мірою впливають на готовність підприємців дотримуватися правил. Наприклад, у Словаччині високий рівень особистої відповідальності корелював із нижчою схильністю до тіньової поведінки, тоді як в Україні чинниками ризику виступали, зокрема, вікова група підприємця та історично сформовані моделі економічної поведінки [6].

У підсумку, подолання інституційної асиметрії є критично важливою умовою для формування сталого правового поля транскордонного підприємництва. Це передбачає не лише гармонізацію формальних норм, але й зміцнення неформальної довіри до них з боку підприємницької спільноти.

5. Імплементация Угоди про асоціацію між Україною та ЄС

У контексті реалізації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом ключовою передумовою для ефективної участі у європейських інтеграційних процесах є гармонізація українського законодавства з *acquis communautaire*. Це стосується, зокрема, таких сфер як правила державної допомоги, регулювання конкуренції, стандарти електронної комерції, адміністративні процедури, а також доступ до внутрішнього ринку ЄС на основі принципу рівного партнерства [7, с. 96–104].

Як зазначає М. Lačný, Угода про асоціацію створює нові інституційні можливості для розвитку транскордонної співпраці, особливо через розширення участі українських суб'єктів у програмах територіального співробітництва, таких як Interreg, Macro-regional Strategies та European Neighbourhood Instrument (ENI). Це, у свою чергу, активізує співпрацю між регіональними адміністраціями Словаччини та України, формуючи нову якість у транскордонному управлінні та міжмуніципальному діалозі [7, с. 153–158].

Поглиблене дослідження, проведене в рамках проєктів APVV-15-0369 та VEGA 1/0177/19, підтверджує, що імплементація положень Угоди позитивно впливає на інституційну спроможність прикордонних регіонів до участі в європейських ініціативах [7, с. 153–158]. Зокрема, Закарпатська область, Пряшівський та Кошицький самоврядні краї стали платформами для реалізації спільних підприємницьких, освітніх та екологічних проєктів із залученням коштів ЄС.

Як свідчить дослідження Європейського парламенту (2023), така співпраця не лише сприяє трансферу європейських норм на локальному рівні, а й формує нові форми співучасті українських органів місцевого самоврядування у мережах єврорегіонального партнерства, включаючи потенційне приєднання до EGTC (European Grouping of Territorial Cooperation) [1].

Таким чином, імплементація Угоди про асоціацію не обмежується лише законодавчим наближенням, а розкриває потенціал для практичного поглиблення транскордонної взаємодії, що є важливою умовою для розвитку підприємництва у прикордонних регіонах України.

6. Інституційно-правовий вимір транскордонного врядування

У сучасних умовах розбудови єврорегіональної співпраці особливої ваги набуває питання ефективного публічного врядування в транскордонному контексті. Міхал Цірнер (2023) у праці «Транскордонне співробітництво в Європі та публічна влада через кордон (Словаччина – Україна)» наголошує, що сталий розвиток транскордонного співробітництва неможливий без ефективного публічного врядування, заснованого на принципах законності, добросовісного управління, підзвітності та добросусідства [8, с. 14–15]. Він аргументовано підкреслює необхідність формалізації інституційних моделей врядування через кордон, зокрема – укладення чітко регламентованих договорів між регіональними й муніципальними органами обох держав, з одночасним забезпеченням правового захисту суб'єктів підприємницької діяльності, які функціонують у транскордонному просторі [12, с. 98–102].

Цірнер також висвітлює низку важливих інституційно-правових викликів, пов'язаних із децентралізацією влади в Україні. Він підкреслює, що перед проведенням реформи місцевого самоврядування необхідним є системний аудит (кадровий, фінансовий, адміністративний), а також публічне обговорення концепцій реформи із залученням громадянського суспільства. Автор застерігає, що директивний підхід згори без широкого суспільного консенсусу може призвести до імплементації фрагментарних і неефективних змін [8, с. 54–55].

У контексті словацького досвіду особливий акцент зроблено на важливості завершення муніципальної реформи та запрова-

дження фіскальної децентралізації. Практика Словаччини демонструє, що нові адміністративно-територіальні одиниці мають бути фінансово спроможними та охоплювати щонайменше 20 000 мешканців на базовому рівні для забезпечення якісних публічних послуг. У Словаччині законодавчо закріплено норми щодо податкової автономії місцевих органів влади (наприклад, закон про місцеві податки, закон про бюджетні правила місцевого самоврядування), що має слугувати орієнтиром для України [8, с. 57–59].

Також розглянуто проблему кумуляції функцій у публічній владі – поєднання декількох посад (наприклад, депутата, голови громади, члена обласної ради), що негативно позначається на ефективності врядування та викликає суспільне невдоволення. Запровадження обмеження «одна посада – один мандат» розглядається як один з антикорупційних інструментів. Цірнер наполягає на важливості зміцнення громадянського контролю, відкритості процедур і впровадження електронного врядування – як необхідних умов підвищення довіри до публічної влади.

Загалом досвід Словаччини з реформування публічного управління і його адаптація в українських реаліях може суттєво підвищити ефективність транскордонного врядування. Він також дає підстави для формування більш гнучкої, партисипативної та відповідальної інституційної моделі співпраці на прикордонних територіях.

У посібнику «Транскордонне співробітництво: правові основи та успішні практики» (2020) наголошується, що ефективність транскордонного співробітництва безпосередньо залежить від наявності чітко унормованого правового середовища, яке б гарантувало рівний доступ усіх сторін до інструментів участі та захисту їхніх правових інтересів [12, с. 98–102]. Авторами посібника подано конкретні приклади інституціалізації транскордонного врядування, зокрема створення спільних робочих органів, координаційних платформ і спеціальних дорадчих органів

із участю представників органів місцевого самоврядування, підприємницьких структур та громадянського суспільства.

Таким чином, формування життєздатної транскордонної інституційно-правової інфраструктури є важливим кроком до побудови повноцінного багаторівневого врядування в прикордонних регіонах, що відповідає європейським стандартам і сприяє сталому розвитку територій по обидва боки кордону.

Висновки. У результаті проведеного дослідження встановлено, що ефективна інституційна підтримка підприємництва в рамках українсько-словацького транскордонного співробітництва потребує не лише наявності нормативно-правових актів, а й глибокої інституціональної адаптації, що охоплює як формальні правові механізми, так і соціокультурні передумови їхнього застосування.

Правова основа українсько-словацького партнерства є структуровано сформованою на рівні міждержавних угод, меморандумів, інвестиційних договорів, а також участі в програмах ЄС, зокрема Interreg. Утім, імплементація цих документів потребує більш чіткого внутрішнього правового забезпечення в українському законодавстві.

Інституційна взаємодія між державними органами, агенціями розвитку, торгово-промисловими палатами та органами місцевого самоврядування є критичним фактором ефективного використання правових інструментів транскордонного співробітництва. При цьому важливо забезпечити нормативне унормування функціоналу таких інституцій відповідно до стандартів ЄС.

Аналіз інституційної асиметрії між Україною та Словаччиною засвідчує, що ефективність транскордонного співробітництва

значною мірою залежить від ступеня відповідності між формальними правовими нормами та неформальними практиками ведення бізнесу. Подолання цієї асиметрії потребує не лише правових реформ, а й інституційного просвітництва, розвитку податкової культури та зміцнення довіри до державних інститутів.

Інструмент ОЕС (EGTC), як правова форма транскордонного врядування, залишається нереалізованим в українських реаліях, попри формальні передумови. Необхідно невідкладно створити підзаконну базу, яка б дозволила громадам брати участь у євро регіональних структурах як повноцінним суб'єктам міжнародного права.

Імплементація Угоди про асоціацію між Україною та ЄС відкриває нові юридичні та інституційні можливості для розбудови транскордонного підприємництва. Однак для практичного наповнення цих можливостей потрібно впровадити механізми спрощеного доступу до європейських фінансових інструментів, спільних проєктів та правової допомоги на місцевому рівні.

Таким чином, правові засади інституційної підтримки підприємництва в українсько-словацькому співробітництві мають розвиватися на основі системного підходу, що включає гармонізацію національного законодавства з правом ЄС, інституційну спроможність суб'єктів на всіх рівнях, а також активне використання правових інструментів транскордонного врядування. Такий підхід сприятиме не лише формуванню сприятливого правового середовища для бізнесу, а й інтеграції України до єдиного європейського економічного простору на засадах рівноправного партнерства та сталого розвитку.

Анотація

Метою статті є дослідження правових основ інституційної підтримки підприємницької діяльності у контексті українсько-словацького співробітництва та формулювання пропозицій щодо вдосконалення механізмів правового регулювання у цій сфері. У статті досліджуються правові засади інституційної підтримки підприємницької діяльності в контексті міжнародного співробітництва між Україною та Словацькою Республікою. Розкрито сучасні підходи

до формування ефективного правового механізму взаємодії державних, регіональних та міжнародних інституцій у сфері підтримки бізнесу, особливо в умовах транскордонного співробітництва. Визначено ключові нормативно-правові акти, що регулюють інституційну взаємодію у сфері підприємництва, зокрема меморандуми, угоди про співпрацю, договори щодо інвестиційного сприяння та технічної допомоги. Окрему увагу приділено аналізу діяльності інституцій, таких як торгово-промислові палати, агентства з розвитку підприємництва, а також програмам ЄС, що реалізуються на прикордонних територіях. Обґрунтовано роль правової підтримки як необхідного інструменту формування сприятливого бізнес-середовища та інтеграції України до європейського економічного простору. У статті також наведено рекомендації щодо вдосконалення механізмів правового регулювання інституційної підтримки підприємництва в межах українсько-словацьких відносин, з урахуванням позитивного досвіду Словаччини як країни-члена ЄС. Зроблено висновок, що правові засади інституційної підтримки підприємництва в українсько-словацькому співробітництві мають розвиватися на основі системного підходу, що включає гармонізацію національного законодавства з правом ЄС, інституційну спроможність суб'єктів на всіх рівнях, а також активне використання правових інструментів транскордонного врядування. Такий підхід сприятиме не лише формуванню сприятливого правового середовища для бізнесу, а й інтеграції України до єдиного європейського економічного простору на засадах рівноправного партнерства та сталого розвитку.

Ключові слова: правова підтримка, інституційне співробітництво, підприємництво, міжнародне право, Україна, Словацька Республіка, транскордонне співробітництво.

Selmenskyi M.S. Legal foundations of institutional support for entrepreneurship in ukrainian-slovak cooperation

Summary

The aim of the article is to study the legal foundations of institutional support for entrepreneurial activity in the context of Ukrainian-Slovak cooperation and to formulate proposals for improving the mechanisms of legal regulation in this area. The article examines the legal foundations of institutional support for entrepreneurial activity in the context of international cooperation between Ukraine and the Slovak Republic. Modern approaches to the formation of an effective legal mechanism for interaction between state, regional and international institutions in the field of business support, especially in the context of cross-border cooperation, are revealed. Key regulatory and legal acts regulating institutional interaction in the field of entrepreneurship are identified, in particular memoranda, cooperation agreements, agreements on investment assistance and technical assistance. Special attention is paid to the analysis of the activities of institutions such as chambers of commerce and industry, entrepreneurship development agencies, as well as EU programs implemented in border areas. The role of legal support as a necessary tool for the formation of a favorable business environment and the integration of Ukraine into the European Economic Area is substantiated. The article also provides recommendations for improving the mechanisms of legal regulation of institutional support for entrepreneurship within the framework of Ukrainian-Slovak relations, taking into account the positive experience of Slovakia as an EU member state. It is concluded that the legal framework for institutional support for entrepreneurship in Ukrainian-Slovak cooperation should be developed on the basis of a systemic approach, which includes the harmonization of national legislation with EU law, the institutional capacity of entities at all levels, as well as the active use of legal instruments of cross-border governance. Such an approach will contribute not only to the formation of a favorable legal environment for business, but also to the

integration of Ukraine into the single European economic area on the basis of equal partnership and sustainable development.

Key words: legal support, institutional cooperation, entrepreneurship, international law, Ukraine, Slovak Republic, cross-border cooperation.

Список використаних джерел:

1. Cooperation between EU cities and regions with their Ukrainian partners. Study requested by the REGI Committee. March 2023. PE 733.117. URL: [http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=IPOL_STU\(2023\)733117](http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=IPOL_STU(2023)733117)
2. Cross-Border Cooperation between Slovakia and Ukraine: Volume III: Policies and Practices of Regional and Local Actors / ed. by G. Székely. – Prešov: University of Prešov, Institute of Political Science, Faculty of Arts, 2019. – 190 p. URL: https://www.academia.edu/42952479/Cross_Border_Cooperation_between_Slovakia_and_Ukraine_Volume_III_Policies_and_practices_of_regional_and_local_actors
3. Draft Interreg Programme document in English for the period 2021–2027 between Hungary, Slovakia, Romania and Ukraine. – 22 Oct. 2021. URL: <https://huskroua-cbc.eu/news>
4. Duleba A. Borders and crossborder cooperation: introduction to border studies. Prešov: ADIN, s.r.o.; Research Centre of Slovak Society for Foreign Policy, n.o., 2017. – 1st ed. 152 p.
5. EC & EEAS. Joint Paper on Interreg NEXT Strategic Programming 2021–2027. URL: <https://pl-ua.eu/wp-content/uploads/2024/10/EC-Joint-paper-on-Interreg-NEXT-Strategic-Programming-2021-2027.pdf>
6. Ostapenko N., Williams C.C. Determinants of entrepreneurs' views on the acceptability of tax evasion and the informal economy in Slovakia and Ukraine: an institutional asymmetry approach. *International Journal of Entrepreneurship and Small Business*. 2016. Vol. 28(2–3). URL: https://eprints.whiterose.ac.uk/id/eprint/88081/4/WRRO_88081.pdf
7. The EU-Ukraine Association Agreement and its Impacts on Cross-Border Cooperation / ed. by M. Lačný. – Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2021. 267 p. URL: <https://www.cambridgescholars.com/resources/pdfs/978-1-5275-7220-1-sample.pdf>
8. М. Цірнер. Транскордонне співробітництво в Європі та публічна влада через кордон (Словаччина – Україна): робочий зошит VI; пер. зі словац. Р. Ішток, Н. Марадик. – Братислава – Ужгород: Дослідницький центр Словацької асоціації зовнішньої політики, Філософський факультет Пряшівського університету у Пряшеві, 2023. 29 с.
9. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством економічного розвитку і торгівлі України та Відомством з промислової власності Словацької Республіки від 26.09.2018. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/703_001-18#Text
10. Про міжнародне територіальне співробітництво України: Закон України від 24 квіт. 2024 р. № 3668-IX // *Відомості Верховної Ради України*. 2024. № 30. Ст. 213. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3668-20#Text>
11. Торговельно-економічне співробітництво. Посольство України в Словацькій Республіці. URL: <https://slovakia.mfa.gov.ua/spolupraca/obchodna-hospodarska>
12. Транскордонне співробітництво: правові основи та успішні практики: посібник / Ю.Б. Євчак, А. Зарді, Я.В. Лазур, Д. Очкаї, А.Є. Санченко, А.О. Сошников, В.А. Устименко, Ю.І. Фетьюко ; за заг. ред. В.А. Устименка ; . Київ: ДУ «Інститут економіко-правових досліджень ім. В.К. Макутова НАН України», ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Рада Європи, 2020. 152 с.

13. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Словацької Республіки про економічне, промислове та науково-технічне співробітництво: Закон України № 686-V від 22.02.2007. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/703_058#Text
14. Угода між Україною та Словацькою Республікою про сприяння та взаємний захист інвестицій: від 26.02.2007. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/703_072#Text

Дата надходження статті: 10.08.2025

Дата прийняття статті: 18.08.2025

Опубліковано: 29.09.2025